

Filozofski život

Predstavljanje knjige

Josipa Oslića

Vjera i um.

Neoskolastički i suvremeni pristupi

Preko dvije stotine ljudi prisustvovalo je promociji knjige *Vjera i um* Josipa Oslića, 19. siječnja ove godine. Prostrana dvorana »Vijenac« na Kaptolu pokazala se premalom da primi sve prisutne. Takav odaziv, kakvim se u nas može pohvaliti promocija malo koje filozofske knjige, razumljiv je ako se imaju na umu autorova dugogodišnja djelatnost u Crkvi, te na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu.

O djelu su govorili Ivan Devčić, Tonči Matulić, te Željko Pavić. Na kraju se prisutnima kratko obratio i sam autor, dugogodišnji profesor filozofije na KBF-u. Njegovoj knjizi *Vjera i um. Neoskolastički i suvremeni pristupi*, objavljenoj u biblioteci »Filozofska istraživanja«, inače prethode: *Filozofsko utemeljenje etike kod Vladimira Solovjeva* (Zagreb, 1994.) i *Izvor budućnosti. Fenomenološki i hermeneutički pristupi svijetu faktičnog životnog iskustva* (Zagreb, 2002.). U najnovijem djelu autor želi ukazati na nužnost sinteze vjere i uma, te otvoriti produktivan dijalog neoskolastike sa suvremenim znanstvenim i filozofskim kretanjima. To čini usredotočivanjem na određene aspekte opusa trojice svojih prethodnika, profesora na KBF-u. Knjiga se tako sastoji od tri dijela (te »nultog« poglavlja), posvećena ovim profesorima. Riječ je o Stjepanu Zimmermannu, Vilimu (Wilhelmu) Keilbachu i Vjekoslavu Bajsiću. Autor nastoji otvoriti dijalog s njima i putem njih.

Prvi se prisutnima na promociji obratio Ivan Devčić. Istaknuo je tri mogućnosti pristupa problemu odnosa vjere i razuma. Kao prvu, naveo je nijekanje vjere i davanje prava na spoznaju isključivo razumu. Taj pristup bio je, po njemu, svojstven grčkim filozofima, kojima nije bio poznat kršćanski pojam vjere, ali također i Descartesu, Spinozi, raznim pozitivistima i drugima. Druga mogućnost, davanje bezuvjetne prednosti vjeri pred razumom, bila je svojstvena Ockhamu, Luthe-

ru i Jacobiju. Umjesto i jednog i drugog, ono oko čega treba nastojati upravo je *sinteza* vjere i razuma. Nju su zastupali Augustin, Anselmo i Toma. Dok duh isključivosti šteti i vjeri i razumu, duh sinteze zahtijeva samokritičnost – kako vjere tako i razuma. Bez razuma vjera bi bila slijepa, jer ne bismo znali kako je primijeniti na konkretne probleme Razum, pak, sam po sebi ne može razumjeti objave proroka, a još manje vjerska iskustva zahvatiti i obuhvatiti u jednu jasnu cjelinu.

Taj duh sinteze profesori na KBF-u vježbali su na tematskim područjima kao što su modernizam i antimodernizam, darvinizam, materijalizam i marksizam, egzistencijalizam, te u dijalogu sa znanošću. Prema Osliću, udio filozofije u teološkom studiju uvijek je bio kritičko-otvarajući.

U prvom dijelu knjige, posvećenom Stjepanu Zimmermannu, autor se usredotočuje na njegovu raspravu s filozofijom egzistencije, poglavito s Karlom Jaspersom. Zimmermann Jaspersu predbacuje iracionalizam i svrstava ga, zajedno s Kierkegaardom, u iracionalističku struju protestantizma. Za Jaspersa svatko može imati svog boga, logika čega vodi ukidanju svake religije. Za njega je Krist samo mit i stoga mu je pozicija u biti ateistička.

Filozofija religije Vilima (Wilhelma) Keilbacha, kome je posvećen drugi dio Oslićeve knjige, uključuje metodičko psihološko istraživanje čovjekove religioznosti, uvažavajući pritom granice suvremene psihologije, te filozofsko istraživanje religije koje traži njezino metafizičko utemeljenje i opravdanje. Keilbach je u svojoj filozofiji religije težio za ujedinjenjem empirijskih danosti i metafizičkih uvida.

Za Vjekoslava Bajsića duh sinteze nije bio samo životni program nego i moralni imperativ našeg vremena. On je živ primjer takvog filozofiranja našao u djelu Edith Stein, Husserlove učenice i asistentice, koja se obratila na katolicizam, ali i od Husserla prema Tomi Akvinskom. Po Bajsiću, cjelokupni program Edith Stein u znaku je susreta fenomenologije i skolastičke filozofije. Na vlastitim putevima, integraciju skolastičkog i

suvremenog duha, Bajsić ne traži ni preko teologije niti preko filozofije, već preko prirodnih znanosti. Uzore tu traži u našim renesansnim misliocima Grisogonu, de Dominisu i Boškoviću.

Završavajući svoj osvrt na Oslićevu knjigu, Devčić ističe kako u njoj imamo »doličan spomenik trojici koji su u našem vremenu vjerovali i vojevali za sintezu u *integritas*«, zaljubljenicima »sinteze i susreta vjere i razuma, empirije i metafizike, imanencije i transcendencije«.

Tonči Matulić u svom iskazu također je ukoliko redom prešao preko tri dijela knjige. Istaknuo je kako Zimmermann između potpune predanosti Jaspersovoj filozofiji egzistencije, s jedne strane, i neotomističkoj filozofiji, s druge, izabire srednji put. Premda je za filozofiju Karla Jaspersa put transcendencije zatvoren – pošto izvorom svake transcendencije ostaje egzistencija – mogućnost približavanja Jaspersa neotomizmu govori o mogućnosti racionalnog probijanja barijere između imanencije i transcendencije.

Drugo poglavlje podijeljeno je u tri dijela. Prvi ispituje mogućnosti jedne sustavne filozofije religije, koja bi po Keilbachu trebala ispuniti trostruku zadaću – izvršiti filozofsko utemeljenje religije, filozofski istražiti faktičnost religijskog pluralizma, te filozofski dokazati da može postojati samo jedna istinita religija. Drugi dio govori o etičkim elementima Keilbachove filozofije religije – Keilbach se pita može li postojati strogo autonomna etika (Kant), te zaključuje da etika mora biti heteronomna, tj. teonomna, ali takva koja ne ukida, već pretpostavlja čovjekovu moralnu autonomiju. U trećem dijelu Oslić govori Keilbachovim razmišljanjima o psihologiji religije, po kojima ispod ili iza razine dohvatljive psihološkim i sociološkim propitivanjima religioznog iskustva u njegovom temelju leži odnos prema transcendentnom biću, tj. Bogu.

Iz trećeg poglavlja Matulić u svom osvrtu izdvaja Bajsićeva nastojanja da odgovori na situaciju izmjenjene slike svijeta, slike koja je iz statičke prešla u dinamičku, iz teleološke u slučajnu, iz apriorno zasnovane metafizičke u aposteriornu fizikalnu strukturu.

Matulić je svoj osvrt završio napomenom kako je Oslić svojom knjigom izrazio priznanje i poštovanje svojim prethodnicima na katedri, koji su zadužili ne samo generacije studenata KBF-a već i Crkvu i hrvatsko društvo u cjelini.

Željko Pavić u svom se izlaganju osvrnuo i na prethodnu Oslićevu knjigu *Izvor buduć-*

nosti, u kojoj je Oslić stupio u dijalog s najvećim misliocima dvadesetog stoljeća, prije svega s Heideggerom i Gadamerom. Naglasio je kako Zimmermann nije stupio u dovoljno ozbiljan dijalog s Jaspersom, te je izrazio nadu kako će nova Oslićeva knjiga pridonijeti daljnjem razvoju slobodnog dijaloga.

Na kraju se prisutnima ukoliko obratio i sam Josip Oslić. Istaknuo je kako je u ovoj knjizi bio, u kritičkom susretu s tradicijom, vođen idejom važnosti dijaloga. Zimmermann, Keilbach i Bajsić pokazali su smisao upravo za dijalog i raspravu, koja nam danas osobito nedostaje. Pokazali su otvorenost prema drugim spoznajama, shvaćanjima i postavkama, te se na njihovim primjerima treba učiti međusobnom razumijevanju i uvažavanju.

Vanja Brkljač

Predstavljanje knjige

Milana Kangrga

Etika – Osnovni problem i pravci

U Novinarskom je domu 4. veljače 2005. predstavljena knjiga Milana Kangrga *Etika – Osnovni problem i pravci*. O knjizi su govorili: izvršna urednica Mirjana Paić-Jurinić, Lino Veljak, Svetozar Livada, recenzenti Zvonko Šundov i Ante Čović, te autor.

Mirjana Paić-Jurinić, u ime izdavača Golden marketinga-Tehničke knjige, rekla je nekoliko uvodnih riječi, naglasivši pritom da se u današnje doba od svijeta ne traži nemoguće, ali da će nam usluge umnih ljudi koji sve propituju, kakav je Kangrga, tek trebati i da oni čuvaju ono najljudskije u nama.

Prvi je o knjizi govorio Lino Veljak i rekao da je *Etika* fundamentalno djelo naše filozofije, koje se pojavljuje poslije niza knjiga u kojima je autor kritički promišljao moralno-etičke probleme. Tu nije riječ o pukom nego o produbljenom ponavljanju (primjerice, kada autor govori o Habermasu), o učvršćivanju autorovih pozicija i donošenju sasvim novih stavova (o Apelu, Hölsleu, Rawlsu, Krämeru, Tugendhatu). Knjiga je također sustavnija i opsežnija kritika etike dvadesetog stoljeća (posebice promišljanja etičkih teorija Hartmanna, Schelera i Finka).

Zvonko Šundov govorio je o Kangrgi kao o kritičaru etike svih vremena, koji stoji ravnopravno u nizu najvećih svjetskih etičara u povijesti, a njegova je knjiga sistematsko i kritičko djelo. Posebnost *Etike* jest što u njoj

Aristotelov *zoon politikon* postaje gradsko biće usmjereno na budućnost; Kangrga utemeljuje etiku u gradu. Javlja se topos realizacije boljeg života; rađaju se filozofija, civilizacija, kultura i duh. Među ostalim, Kangrga, koji je sam nastavljatelj klasične njemačke filozofije, kritizira Jonasa, koji predstavlja njezin pad. Jonasova metafizička etika nije moguća jer je pozicija metafizike pozicija svršenosti, a pozicija etike utemeljena je u onom »treba da«.

Svetozar Livada smatra da je Kangrga najveći živući filozof i jedinstvena intelektualna osobnost ovih prostora, koja donosi naj-snažnije društvene analize i kritike, iznoseći ih dekartovski razgovjetno. Livada smatra da bi ova knjiga trebala postati udžbenik. U *Etici* su svi fundamentalni etički pojmovi tako interpretativno dovedeni do spoznaje, da i oni koji se ne bave filozofijom mogu prepoznati što je dobro, a što zlo.

Ante Čović govorio je o tematskom broju časopisa *Filozofska istraživanja*, kojim su u prvom redu obuhvaćeni radovi izlagani na skupu *Mogućnosti i granice etike u djelu Milana Kangrga*, održanome povodom Kangrgina osamdesetog rođendana 25. travnja 2003., ali i neki radovi potaknuti raspravom na samome skupu, te nekoliko tekstova koji su nastali kasnije, ali su vezani uz život i djelo Milana Kangrga. Među 24 teksta objavljena u ovom tematskom broju, Čović je izdvojio i prikazao prilog »Re-evolutivna budućnost«, njemačkoga filozofa Anselma Böhmera. On uvodi Kangrgu kao mislioca u europski kontekst i time ukazuje na mogućnost recepcije njegove filozofije u inozemstvu, koja se otvara s nedavno objavljenim prijevodom Kangrgine knjige *Praksa – vrijeme – svijet* na njemački jezik.

Na kraju se publici obratio sam autor, Milan Kangrga, koji je istaknuo da je ovom knjigom htio objasniti srž moralno-etičkog fenomena i da ga je nastojao neposredno približiti ljudima. Kangrga smatra da živimo u vremenu koje nije zrelo za moralni život jer nije provedena građanska revolucija, odnosno nije uvedena vladavina prava. Kada to bude ostvareno, postojat će osnova za pozivanje na moralnu odgovornost.

Natalija Fabić
Iva Mihalić

Predstavljanje knjige

Line Veljaka

Od ontologije do filozofije povijesti

U organizaciji Židovske općine Zagreb i »Kulturnog društva Miroslav Šalom Freiburger«, održana je 8. veljače 2005. u Zagrebu prva promocija knjige Line Veljaka *Od ontologije do filozofije povijesti*.

Sam autor očekuje predstavljanje knjige u još nekim mjestima Hrvatske, ali i izvan nje.

Knjigu su, uz autora, predstavili doktor filozofije Zvonko Šundov, ravnatelj Instituta za društvena istraživanja, Nikola Skledar, te umirovljeni profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Milan Kangrga.

Zvonko Šundov naglasio je da su Veljakova filozofska nastojanja u posljednjih nekoliko godina vezana uz istraživanje problema suvremenosti, s posebnim naglaskom na pitanje »identiteta«. Identitet je ona polazišna točka u odnosu na koju autor gradi svoje teorijske i filozofijske stavove. »Pitanje identiteta« važno je zbog utemeljenja potencijala za budućnost filozofije, ali i za razrješavanje lažnih alternativa koje se postavljaju u današnjem de-filozoficiranom svijetu.

Šundov se osvrnuo i na pitanja osnovnih pretpostavki mogućeg oslobađanja od isprazne retorike, te za uspostavljanje čvrstih i stabilnih osnova mira na ovdašnjim prostorima.

Tako je, posebice, aktualizirao zaključno poglavlje Veljakove knjige, pod naslovom »Ogled o deratizaciji i vakcinaciji«, gdje se autor na vrlo odlučan i oštar, ali i argumentiran način razračunava s pitanjem individualizirane krivnje za ratni zločin. Ovo je pitanje navlastito važno kao svojevrsna »katarza« i pretpostavka mogućeg daljnjeg osmišljenog (su)života na bliskim nam prostorima.

Osim toga, Veljak u svojoj knjizi razmatra i pitanje nacionalnog identiteta kao mogućeg polazišta za filozofiju. No, isti može biti važan tek ako pojedini filozof svojim postignućima utjelovljuje univerzalne vrijednosti koje imaju važnost i u povijesnofilozofskom smislu. Jedan je od takvih primjera i naš Franje Petrić.

Nikola Skledar u svojoj je prezentaciji posebice naglasio autorovo implicitno prepoznavanje nemogućnosti disciplinarnog poimanja filozofije. Naime, svaka se filozofska disciplina, pa i *ontologija* i *filozofija povijesti* iz naslova knjige, trebaju sagledavati iz cjeline poimanja filozofije kao takove. Esej »Poimanje istine kao odredbeni moment karakter obrazovanja«, na taj se način pokazuje bit-

nim za, kako Skledar kaže, autorovo shvaćanje filozofije kao multidisciplinarnih djelatnosti.

Iz takve analize pojma »istine« sagledava se sva složenost filozofijske problematike, koja se na pravi način može sagledati tek kao cjelina.

Skledar govori o autorovu referiranju na suvremenost iz ontološkog vidika, što se onda pretiče u svojevrstu filozofiju povijesti. Na taj su način obrađene mnogi aktualni temati današnjice: postmoderna, globalizacija, multikulturalizam...

»Budućnost filozofije«, kako glasi naslov prvog eseja u Veljakovoj knjizi, osigurana je tek ako se ono filozofijsko uzdigne do pozicije i ontološkog i povijesnofilozofijskog, jer jedino u tom smislu filozofija još uvijek može imati vrijednost u zbiljskom horizontu suvremenosti.

Doajen hrvatske filozofije, Milan Kangrga osvrnuo se na Veljakovu povijest kao njegova studenta, a onda i kao relevantnog filozofskog pisca.

Naime, prema njemu, Veljak se već svojom prvom knjigom, *Marksizam i teorija očruza* (1979.), odredio prema poimanju Marxove misli na ovim prostorima.

Kangrga smatra Veljaka možda i jedinim legitimnim nasljedovateljem duha »Praxis-filo-

zofije«, nakon njezina administrativnog dokućuća prije tri desetljeća.

U tom je smislu važna i autorova knjiga *Horizont metafizike* iz 1988., gdje je nasljeđe »filozofije i prakse« dobilo važno mjesto u Veljakovoj filozofijskoj analizi.

Konačno, Kangrga drži da je i najnovija knjiga Line Veljaka, svojim aktualitetom, ali i dubokom promišljenošću na tragu klasične njemačke filozofije, dragocjen prilog raspravama na razini epohe u kojoj živimo.

Založio se i za šire medijsko aktualiziranje Veljakovih ideja i stavova.

Na koncu, sam se autor zahvalio organizatorima predavljanja, kao i promotorima. Oni, pak, predstavljaju tri generacije važne za filozofijski put Lina Veljaka. Naime, Šundov je bio student u prvome naraštaju koji je pohađao Veljakova predavanja na Filozofskom fakultetu; Skledar je bio tajnikom »Korčulanske ljetne škole« kada ju je autor prvi puta pohađao; dok je Milan Kangrga ostao prvim i najvažnijom Veljakovim filozofskim učiteljem.

Na taj je način, knjiga Line Veljaka *Od ontologije do filozofije povijesti* doživjela međugeneracijsko ovjerovljenje i otpustila se u čitateljsku javnost.

Marijan Krivak